

KOZÁRY ANDREA

Jelentés „a cigány lakosság körében végzett rendőri munkáról”

(Reflexió a *Múltunk* Romapolitikák című összeállításához)

A *Múltunk* 2008/1. számában több írás foglalkozik a II. világháborút követő jó másfél évtized magyarországi romapolitikájával.¹ Az akkori és mai problémákkal, a kirekesztő nézetekkel szembesülve elgondolkodtató és elszomorító, hogy a romákkal szemben megfigyelhető elutasítás a négy-öt évtizeddel ezelőtti helyzethez képest nem változott lényegesen. Fel is merül a kérdés: a negyvenes-ötvenes-hatvanas években tapasztalt negatív jelenségek a rendszer-változás után majd húsz évvel miért érezhetőek egyre inkább?

Jelenleg Magyarországon is divatos irányzat az úgynevezett *nulla vagy zéró tolerancia*. Ennek az az alapfilozófiája, hogy a bűnözéssel szembeni rendőri fellépés eredményessége azzal növelhető, ha a rendőrség a legkisebb jogsértéssel, devianciával szemben is szigorúan fellép. A zéró tolerancia New York-i gyakorlatának egyik legkeményebb kritikusá Loic Wacquant, ismert, bár súlyos megállapításai miatt csak ritkán idézett *A nyomor börtönei* című tanulmánykötetében azonban hiteles adatokkal alátámasztva mutatja be, hogy ez nem más, mint a szegénység és a nyomor kriminalizálása. „A Föld minden táján villámgyorsan terjedt el a »zéró tolerancia« New Yorkban született doktrínája, amely törvényesnek nyilvánítja azt, hogy rendőri és büntetői eszközöket vessenek be a zavart keltő szegénység ellen – a jól látható, közterületeken incidenseket és kellemetlenségeket okozó szegénység ellen, amely homályos bizonytalanságérzést vagy egyszerűen tartós feszélyezettséget, az »oda nem illés« érzését ébreszti a polgároknál. A doktrína velejárója a bűnözés elleni »háborút« és a közterületek »visszahódítását« hangoztató katonai jellegű retorika, amely a (valóságos vagy képzel) bűnözőket, hajléktalanokat, koldusokat és egyéb marginális elemeket *idegen megszállókhoz* hasonlítja, ez természetesen megkönnyíti azt is, hogy a bevándorlókkal egy kalap alá vegyék őket, ami választások alkalmával mindig kifizetődik. [...] A közterületeken és a tömegközlekedési eszközökön ellenőrizhetetlen-

¹ BÁRSONY János: A romák sorsa az 1940-es évek második felében Magyarországon; FEITL István: A cigányság ügye a napirendről lekerült. Előterjesztés az MDP Politikai Bizottsága számára 1956 áprilisából; SÁGHY Erna: Cigány-politika Magyarországon az 1950–1960-as évek fordulóján.

nül terjeszkedik a videokamerákkal folytatott megfigyelés, és az elektronikus figyelőrendszer már jó előre nagy népszerűségnek örvend, miközben minden jel arra mutat, hogy a börtönbüntetésekhez inkább csak hozzáadódik majd, ahelyett hogy felváltaná azokat. [...] E stratégiákban a *nyomor kriminalizálásának kiterjesztését* célzó, alapvető tendencia fejeződik ki, amely paradox módon éppen az állam szociális beavatkozási képességének meggyengüléséből fakad.”² Megállapítható tehát, hogy a zéró tolerancia alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatok és eredmények nem igazolják a rendőri munka és a bűnügyi helyzet javulása közötti oksági kapcsolatot, még kevésbé az egyes megoldások exportálásának lehetőségét.

Mindehhez jó illusztráció, az említett írásokhoz érdekes adalék a Belügyminisztérium III. csoportfőnökség 2. (bűnügyi) osztályának 1962. szeptember 17-én, a BM Kollégium ülése számára készült jelentése, amely *A Politikai Bizottság (MSZMP) 1961. június 20-i határozata alapján, a cigánylakosság körében végzett rendőri munkáról* címet viseli.³ Az anyagot a BM kollégiuma 1962. október 25-ei ülésén tárgyalta.⁴ A forrás jelzete: Magyar Országos Levéltár BM KI Parancsgyűjtemény, 1962. 51. doboz. A dokumentumban csak a tollhibákat (az esetleg értelemzavaró írásjeleket) javítottam.

BM. III/I. – 2. osztály
10-62/13/1962.

„Szigorúan titkos!”

A jelentés kollégium elé terjesztésével egyetértek:
Kőrösi György r. ezredes⁵
miniszterhelyettes

Jelentés

a Politikai Bizottság 1961. június 20-i határozata alapján,
a cigánylakosság körében végzett rendőri munkáról

I.

Az elmúlt években a rendőri szervek sokoldalúan foglalkoztak a cigánylakosság helyzetének javításával. Évek óta, szinte minden megyében tapasztalható volt, hogy a cigánybűnözők elleni eljárások mellett, a rendőrök kezdeményezően törődtek a cigánytelepek rendjével, elősegítették egyes dolgozni akarók munkába helyezését, a vándorlók letelepítését. Nem egyszer a kérdésekben szembekerültek egyes helyi állami, vagy gazdasági vezetők idegenkedésével is.

² Loic WACQUANT: *A nyomor börtönei*. Helikon Kiadó, Budapest, 2001. 137–138.

³ Az MSZMP határozata nyomán számtalan előterjesztés stb. született. A Belügyminisztérium Bűnügyi osztályán készült hasonló szellemű jelentésre például Sággy Erna is utal egy lábjegyzetben: „Jelentés a cigány lakosság helyzetének megjavításáról szóló párthatározat rendőri vonalon történt végrehajtásáról”, 1962. szeptember 19. Magyar Országos Levéltár XIX-I-4-g. 46. d.

⁴ Uo. BM KI Kollégiumi ülések, 8. d. 10-62/13/62. – Az információ Révész Bélától származik, amit ezúton is köszönök.

⁵ 1954 januárjától az ÁVH ezredese, 1961 és 1976 között belügyminiszter-helyettes, 1973-tól vezérőrnagy.

Ugyanakkor tapasztalható volt rendőreink részéről is nagyfokú előítélet és számos helytelen nézet. Ezek különösen a cigánylakosság másodrangú állampolgárgkénti kezelésében, helytelen általánosításokban, esetenként törvénysértésekben nyilvánultak meg. A cigánybűnözés megelőzését, a vándorlás megszüntetését sokan kizárólag adminisztratív eszközökkel vélték megoldhatónak. Előmozdította ezt az is, hogy egyes állami és társadalmi szervek, főleg a rendőri intézkedésekre támaszkodva, igyekeztek megoldani e területen jelentkező problémáikat.

A kérdések tisztázásához nagy jelentőségű és iránymutató volt az MSZMP Politikai Bizottságának 1961. június 20-i határozata a cigánylakosság helyzetének javításáról.⁶ Ez a határozat nem említi ugyan kiemelve a rendőrség feladatait, de megállapításai, útmutatásai alapvetően irányadók a rendőri munkára is.

A párthatározat megjelenése után intézkedéseket tettünk arra, hogy a rendőri állomány mielőbb részletesen megismerje azt. Ezt elősegítette, hogy az ORFK Pártbizottsága a vezetők bevonásával napirendi pontként a határozatot megtárgyalta. A rendőr-főkapitányságok rendőri helyettesei figyelmét felhívtuk a párthatározat tanulmányozására és tartalmának az állomány előtt történő ismertetésére.

A határozat megjelenése után több megyei rendőri szervnél ellenőrzést folytattunk annak érdekében, hogy megállapítsuk, milyen helyes kezdeményezések, vagy milyen helytelen nézetek és intézkedések tapasztalhatók. A tapasztalatok alapján a párthatározatot feldolgoztuk és azt tájékoztatón [tájékoztató értekezlet] beszéltük meg a rendőri szervek vezetőivel. Ezen részt vettek a főkapitányok rendőri helyettesei, a megyei osztályvezetők, a vagyonzédelmi vonalvezetők, meghívtuk továbbá az MSZMP megyei pártbizottságainak adminisztratív főelőadóit és a BM szervek MSZMP Pártbizottságok titkárait.

Az értekezleteken megszabtuk a tennivalókat és azt, hogy az állománnyal hogyan ismertessék a határozatot, hogyan lépjenek fel a rendőrök és a lakosság részéről tapasztalható téves nézetek, helytelen előítéletek, valamint a rendőri és más szervek helytelen intézkedéseivel szemben. Feladatuk adtuk továbbá, hogy szélesítsék a határozat végrehajtása érdekében is kapcsolataikat a tanácsai, gazdasági és társadalmi szervekkel, vegyenek részt a megalakuló bizottságok munkájában és ott kezdeményezően lépjenek fel.

A segítés és a differenciált intézkedések mellett követeljük meg a cigányoktól is törvényeink betartását. Törekedjenek arra, hogy a bűnöző elemeket leválasszák a becsületesen, de elmaradott gazdasági és kulturális körülmények között élő személyektől. Ennek érdekében erősítsék a harcot a bűnöző elemek ellen, a helyi szervekkel közösen tegyék meg a szükséges intézkedéseket a csavargás és a kóborlás megelőzése és csökkentése érdekében. Nyújít-

⁶ Lásd erről részletesen Sághy Erna hivatkozott tanulmányát.

ának segítséget a cigánylakosság munkába állítása és kulturális színvonalának emelése terén.

A bűnügyi és a közrendvédelmi tájékoztatóba, a Rendőrségi Szemlébe és a Magyar Rendőrbe írt cikkeken keresztül is biztosítani kívántuk, hogy minél szélesebb körben legyenek ismertek a párthatározatból adódó rendőri feladatok.

A tájértekezletek után szakáganként értekezleteken, referádákon, őrs-munkaértekezleteken és az oktatás keretén belül ismertették a határozatból adódó feladatokat az állománnyal.

Több megyében taggyűléseken és pártcsoportértekezleteken is megbeszéltek, – Győr megyében például a Bűnügyi Osztály és a Megyei Tanács Munkaügyi Osztályának kommunistái közös pártcsoportértekezleten – a cigánylakosság munkába helyezésének lehetőségét.

II.

Az általános tapasztalatok szerint a párthatározattal és a kiadott eligazítással az állomány többsége egyetértett és azt helyeselte. Az állomány többsége a határozatot helyesen értelmezi és tevékenykedik végrehajtása érdekében. Megállapítható az is, hogy a rendőri állomány nézetében a párthatározat megjelenése óta jelentős változás következett be. Jól fejlődik a tanácsi és társadalmi szervekkel, a társadalmi bizottságokkal való együttműködés.

A rendőri vezetők, a körzetmegbízottak részt vesznek a különböző pártbizottságok, valamint tanácsi végrehajtó bizottságok – e problémával foglalkozó – ülésein és helyes kezdeményezéseket, javaslatokat tesznek. Pl.: A devceseri közrendvédelmi parancsnok a járási PB VB ülésen javasolta, hogy a járás területén lévő üres tanyákat és házakat mérjék fel, ezekbe a telepeken lakó cigánylakosság egy részét helyezték el.

A Veszprém megyei rendőr-főkapitányság vállalta a székpusztai cigánytelep patronálását.

A kiskunfélegyházi rendőrkapitányság vezetője a tanácsülésen javasolta, hogy a tsz-en belül hozzanak létre kertészetet és ennek megművelésébe, valamint egyéb munkákba vonják be a cigányokat. Javaslatát a tanácsülés elfogadta.

A gyöngyöspatai körzeti megbízott a tsz közgyűlésén kérte, hogy a községben lakó cigánycsaládokat vegyék fel a termelőszövetkezetbe. A közgyűlés egyetértett javaslatával.

A BM II/1–2. osztály részt vesz a Művelődésügyi Minisztériumon belül létrejött Országos Társadalmi Bizottság⁷ munkájában. Az ellenőrzések során a párt és a tanácsi szervek vezetőivel megbeszéléseket folytatunk a határozat végrehajtása érdekében. Legutóbb a nagykőrösi városi pártbizottság tit-

⁷ A Művelődési Minisztériumban 1957 nyarán hozták létre a Nemzetiségi Osztályt, amelynek felügyelete alá helyezték a különböző nemzetiségi szervezeteket és az akkor megalakuló Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetségét is. Ez alakult át Országos Társadalmi Bizottsággá. (Lásd erről részletesen Sághy Erna hivatkozott tanulmányát.)

kárával és a tanácselnökkel történt megbeszélés alapján 14 cigánycsaládból álló telep felszámolását kezdeményezésünkre megindították.

A rendőrség kezdeményezésére igen sok személyt helyeznek el munkába. A legtöbb helyen jó a rendőrség és a cigányok közötti kapcsolat, melynek eredménye az, hogy bizalommal fordulnak problémájukkal a rendőrség felé. Így például Baranya, Somogy és Szabolcs megyékben.

A tanácsok, a társadalmi és gazdasági szervek vezetői sok esetben igénylik a rendőrség segítségét és kikérik véleményüket a párthatározat végrehajtása során felmerülő problémák megoldásánál. A legjelentősebb problémák elsősorban a munkába állításnál és a kóborlás megszüntetésénél jelentkeznek.

Javaslatunkra a begyűjtési és a vándoripar-engedélyek kiadását korlátozták és a SZÖVOSZ [Szövetkezetek Országos Szövetsége] tervezi, hogy állandó alkalmazottakkal oldják meg a toll- stb. gyűjtést.

Az elmúlt évben megtörtént a megkülönböztetést szolgáló személyigazolványok kicserélése.⁸ Egy részüket azonban visszaszerezni nem lehetett, mert volt tulajdonosaik azokat elvesztették.

Ma már az jellemző a cigánylakosságra is, hogy a születések alkalmával bejelentik az újszülötteket. A személyigazolványok kiadása alkalmával azonban még mindig több olyan személlyel lehet találkozni, akiknek anyakönyvezése még nem történt meg. Ezt ilyen alkalmakkor pótolják.

A párthatározat végrehajtása során nehézséget jelent az egyes tanácsi szervek és gazdasági vezetők részéről megnyilvánuló ellenszegülés. Helyenként a határozat végrehajtását adminisztratív úton akarják megoldani. Így például a nyírbételeki tanácselnök úgy nyilatkozott, hogy a cigányokkal kapcsolatban felmerülő problémákban a rendőri szervek intézkedjenek, mert túlük jobban félnek a cigányok.

Amikor Tarpa községben (Szabolcs megye) a rendőri szervek azzal mentek a tanácselnökhöz, hogy a cigányok munkába helyezésénél nyújtson segítséget, azt a kijelentést tette, hogy „jobb volna őket a Tiszába dobni”.

Több községi tanács idegenkedik a cigányoknak a lakosság közé való telepítésétől. Éppen ezért ezzel a kérdéssel még akkor sem foglalkoznak, ha a telep felszámolására lehetőségük van. A dabasi rendőrkapitányság vezetője az örkényi tanács egyik tagjának felvetette, hogy a cigánytelepet fel kellene számolni és a lakosság közé betelepíteni őket, a tanács tag kijelentette: hogy ő mellé ne tegyenek egy cigányt sem, de még abba az utcába sem, ahol ő lakik. Közben megjegyezte a kapitányság vezetőjének, hogy „tegye maga mellé, lakjon maga velük”.

A lakosság részéről észlelhető helytelen megnyilvánulásokkal kapcsolatban a rendőri szervek igyekeznek felvilágosító munkát végezni. Tatabányán több cigánycsaládnak utaltak ki lakást a város különböző pontján. A cigányla-

⁸ A cigányokat megkülönböztető fekete személyi igazolványok cseréjéről van szó. Lásd PURCSI Barna Gyula: Fekete személyi igazolvány és munkatábor. Kísérlet a cigánykérdés „megoldására” az ötvenes évek Magyarországon. *Beszélő*, 2001/6. <http://beszelo.c3.hu/01/06/04purcsi.htm>. Utolsó letöltés: 2008. február 4.)

kosok szomszédai a rendőrségre mentek panaszt tenni, hogy miért engedték meg a cigányoknak a városba beköltözést.

A gazdasági vezetők részéről, különösen a munkába való állításuknál jelentkezik probléma. Borsod megyében vannak olyan vállalatok, ahol előre kikötik, hogy cigányt nem alkalmaznak. A miskolci Dobozgyár igazgatója megtagadta a cigány származású személyek alkalmazását.

A sátoraljaújhelyi Lemezgyárból rövid idő alatt 22 cigányt bocsátottak el. A kecskeméti konzervgyárba csak ládarakásra és takarításra vesznek fel cigányokat.

Egyes tsz-ekben is megkülönböztető bánásmódban részesítik őket, például a cibakházai tsz-ben külön brigádokat alakítottak belőlük és részükre nem megfelelő munkát biztosítottak. Ezért a cigányok kiléptek a tsz-ből.

A rendőri szerveknél bekövetkezett helyes irányú fejlődést tükrözi, hogy az ilyen és hasonló jelenségekre már jobban figyelnek és azokat a járási, megyei pártbizottságok felé jelzik.

Az eredmények ellenére még mindig találkozunk helytelen nézetekkel és intézkedéssel a rendőrség munkájában is, ami elsősorban annak tudható be, hogy nem sikerült az egész állománnyal a határozat politikai jelentőségét megértetni.

Helyenként türelmetlenség tapasztalható velük szemben. Például ha a munkába helyezettek a munkát otthagyják, javíthatatlannak, munkakerülőnek minősítik őket. Nem kezdeményezik, segítik a további munkavállalásukat. Nem mindig értik meg elvtársaink a több évszázados múlt visszahúzó erejét.

Megtalálható az a helytelen nézet is, hogy a cigányok nem alkalmasak társadalmi funkció betöltésére. A hatvani rendőrkapitányság bűnügyi osztályvezetője a cigány származású önkéntes rendőrökkel kapcsolatban felvette, hogy „hogyan nézne ki a rendőr önkéntes cigányrendőrrel az utcán”. Szerinte a lakosság nem venné szívesen, sőt meg is verné a cigány származású önkéntes rendőrt.

Helyenként még mindig azt a téves nézetet vallják, hogy a cigánylakosság problémáját elsősorban adminisztratív úton lehet megoldani (például Bács megye). Az is előfordul, hogy a rendőrök intézkedés közben nemre és korra való tekintet nélkül tegeznek cigányokat, vagy az intézkedés során a nem cigány személyekkel udvariasan, míg a cigányokkal durva, goromba hangot használnak.

Előfordul, hogy a szokásos bűnözőket ellenőrző járőrök zaklatták a telepen lakó, de becsületes, cigány származású személyeket. Elvértve bár, de még durva törvénytársakkal is lehet találkozni. Például az örkényi telepen lakó cigányokat a kmb [körzeti megbízott] tetten érte falopáson. Intézkedés közben vele szemben hivatalos személy elleni erőszakot követtek el. Az eset után a dabasi rendőrkapitányságról kiszállt rendőrök megverték őket.

Az ellenőrzés során tapasztaltuk az ellenkező véletlet is. Előfordulnak olyan esetek, hogy a cigánylakoságnak elnéznek olyan cselekményeket, melyekért más személyek ellen eljárnanak. Így elnézik a cigányok által elköve-

tett bűncselekményeket, valamint a társadalmi együttélés szabályainak megsértését. Nem tesznek kellő intézkedéseket a csavargásuk korlátozására, a munkakerülő életmódjuk felszámolása érdekében. Elnézőek a tüzelő-, takarmánylopásokkal, a házalásokkal szemben. Budapesten még ma is több száz személy házalást folytatva üzérkedik és egyéb bűncselekményt követ el. (Ennek felszámolására intézkedtünk.)

Hasonló jelenség a tanácsok részéről is tapasztalható. A cigányok lovat nem adóztatják meg, a határozat megjelenése után is elnézik új cigánytelepek létrehozását, ahol építési engedély nélkül putrikban telepszene le. (Ez Budapesten is előfordul.) A gyermekek iskoláztatásának elmulasztása, az egészségügyi szabályok be nem tartása miatt nem tesznek intézkedést. A törvények és a társadalmi együttélés szabályainak be nem tartatása lényegében ugyancsak a más állampolgároktól való megkülönböztetésüket jelenti.

III.

Az elmúlt években csökkent a cigánybűnözők által bandákban, durva módszerekkel elkövetett bűncselekmények száma. Közvetlen a felszabadulás utáni években a rendőri szervezetnek sok problémát jelentettek a cigánybűnözők által drasztikus módszerekkel elkövetett bűncselekmények felderítése. Egyes bandákat fegyveres tűzharcok során kellett megsemmisíteni. Az 1950–51. évben lényegében az ilyen bandák felszámolódtak. Az ellenforradalmi események során azonban több veszélyes bűnöző szabadult közülük, akik kint lévő személyekkel szövetkezve, bandákba verődve, sorozatosan követték el a bűncselekményeket. Felszámolásuk az 1959–60. évben lényegében országosan befejeződött.

Somogy megyében 1957-ben felderített betöréses lopásoknak 67%-át cigánybűnözők követték el (152-ből 103-at). A következő években, ahogy a bandák felszámolódtak, úgy csökkent a részvételi arányuk is. 1958-ban 40, míg 1959-ben már csak 37%-át követték el a betöréses lopásoknak. (Ugyanakkor a cigányok a lakosság 2,5%-át teszik ki.)

Az országos statisztikai adatokból a bűnözésben való részvételük arányát nem lehet pontosan megállapítani. Egyes megyei szervek azonban 1960. és 1961. évben értékelték azt.

Az 1960-as évben az ország lakosságának nem egész 1%-a ellen indult eljárás (0,75%). Ugyanebben az időbe a felsorolt megyékben lakó cigány személyek elleni eljárás számukhoz viszonyítva, a következők szerint alakult:

Szabolcs megye:	0,95%
Szolnok megye:	1,0%
Borsod megye:	1,5%
Somogy megye:	1,8%
Veszprém megye:	2,0%
Baranya megye:	2,2%
Tolna megye:	2,6%
Bács-Kiskun megye:	3,7%

Szabolcs és Szolnok megyében az eljárás alá vont cigányszemélyek aránya megközelítően megfelel az országos átlagnak. Borsod megyében duplája, míg Bács megyében több mint négyszeresére emelkedik. (Bács-Kiskun megyében a lakosság 1,1%-át teszi ki a cigány lakosság.)

Békés megyében 1961 évben az összlakosságnak 0,6%-át, a cigánylakosság 2,3%-át vonták terheltként felelősségre. (A lakosságnak 0,9%-át teszik ki.)

A cigányoknak az egyes bűncselekmények elkövetésében való részvétele igen magas. Különösen a vagyoni elleni bűncselekmények közül a lopások és csalások különböző fajtáira specializálják magukat. Szolnok megyében 1961 évben a besurranásos lopások 60, míg a zsebtolvajlások 80%-át követték el. Ezenkívül számottevő az általuk elkövetett testi sértések és a hivatalos személy elleni erőszak büntetvének száma is.

Jelenleg az általuk elkövetett bűncselekmények nagy része a személyi tulajdon ellen irányul. A társadalmi tulajdon sérelmére főleg betöréseket és lopásokat követnek el. A lovaik és egyéb állataik számára szükséges takarmányt, a téli tüzelőt szinte kivétel nélkül lopás útján szerzik meg.

Az eljárás alá vont cigány személyek aránya helyenként jóval magasabb, mint a nem cigány személyeké. Az általuk elkövetett bűncselekmények száma még ennél is magasabb, ami abból adódik, hogy igen sok még ma is azoknak a bűnöző személyeknek, családoknak és csoportoknak a száma, akik – évtizedekre visszamenően – bűncselekmények elkövetéséből biztosítják létfenntartásukat. Az ilyen személyek eljárás alá vonásakor nem ritka, hogy 15–20, sőt 70–80-rendbeli bűncselekmény nyer bizonyítást.

A cigánybűnözők által elkövetett bűncselekmények bizonyítása a legtöbb esetben rendkívül nehéz, egyrészt azért, mert azokat vándorlásuk során követik el, másrészt pedig a nő bűnözők rendszerint szoptatnak, vagy állapotosok, ami az őrizetbe, vagy előzetes letartóztatásba vételük akadályja. Az sem ritka eset, hogy a kiskorú gyermekek elhelyezését a rendőrség nem tudja megoldani, így az eljárást szabadlábon kell lefolytatni. Ez lehetővé teszi, hogy esetenként újabb bűncselekményeket kövessenek el, vagy illegálisba vonuljanak.

Az elmúlt években a férfiak munkába való fokozatos elhelyezésével párhuzamosan bizonyos mértékben csökkent a bűncselekmények elkövetésében való részvételük is. A nőknek – akik jórészt nem dolgoznak – jóval nagyobb a bűnözésben való részvételi arányuk. Különösen tapasztalható ez egyes városokban, így például Budapesten, Kecskeméten, Szekszárdon. Helyenként az eljárás alá vont cigánybűnözők 70–80%-a nő. Ennek oka részben az, hogy a férfiak egy része – a nem rendszeres munka mellett – kitarthatja magát a nőekkel, másrészt a házastársak többszöri cserélgetése után a gyermekek nevelése és az ezzel járó anyagi gond a nőkre marad. A nők a városokat, falvakat, tanyákat járva főleg besurranásos lopásokat és csalásokat követnek el. Esetenként közreműködnek a betöréses lopásoknál is. Aktívan közreműködnek a lopott tárgyak értékesítésében.

A bűnöző cigánylakosság csavargásának és kóborlásának megszüntetése, valamint a munkába való állításuk érdekében a rendőri szervek a területükön

lévő rendszeresen csavargó életet élő személyeket felmérték és azokat többször figyelmeztették. Ennek ellenére több bűnöző családjával együtt még ma is az országot járva vándorol. Egyesekkel kényszerintézkedéseket foganatosítottak. (Rendőri felügyelet alá helyezés vagy a 14-es tvr. alkalmazása.)⁹ Ezek hatása azonban – különösen a bűnözőknél – csak lassan mutatkozik meg.

A cigánybűnözők között végzendő hálózati operatív munka előfeltételei kedvezőek abból a szempontból, hogy az egymáshoz fűződő szoros kapcsolataik következtében az általuk elkövetett bűncselekményeket nem tudják titkolni. Ugyanakkor nehézséget okoz az ügynökök megbízhatatlansága. A rendőri szervek jelenleg 152 ügynököt foglalkoztatnak a cigánybűnözők között, ami szám szerint meg is felelne a követelményeknek, de hiba van az ügynökök minőségében és területi elhelyezkedésében.

A rendőri szervek egy része nem veszi figyelembe a beszerzésnél azt, hogy eléggé zárt életmódot élnek, valamint hogy éveken át kialakult közöttük a szoros bűnöző kapcsolat, amely esetenként a beszerzés után is összetartja őket. Ebből adódóan több ügynök a rendőrséggel való együttműködését környezetében elmondja.

A területi elhelyezkedés aránytalanságát mutatja, hogy Győr megyében – ahol nem sok a közbiztonságra veszélyes cigánybűnözők száma – van a legtöbb ügynök (13), míg Budapesten, ahol erre nagyobb szükség lenne, mindössze csak 3. Több, cigánybűnözők által fertőzött terület viszont nem rendelkezik megfelelő ügynökséggel.

A cigánybűnözők mozgásának szempontjából figyelemre méltó, hogy az elmúlt években – különösen a Dunántúl déli megyéiből – számos veszélyes cigánybűnöző család költözött a fővárosba és környékére. A BRFK és a Pest megyei rendőrkapitányságok e vonalon kifejtett megelőző és felderítő munkája még mindig nem követte megfelelően ezt a változást.

Összefoglalva megállapítható, hogy a Politikai Bizottságnak a cigánylakosság helyzetének javításával foglalkozó határozatának megjelenése óta értünk el eredményeket a cigánylakosság körében végzett munka terén. Vonatkozik ez a helytelen előítéletek és törvénytelen intézkedések megszüntetésére, valamint a bűnözés megelőzésére és felderítésére egyaránt.

A határozat végrehajtása érdekében kiadott utasítások, az ez év elején megtartott tájértekezleten tartott eligazítások kielégítőek, ezért új parancsok, utasítások kiadását nem tartjuk szükségesnek, viszont fontos feladat, hogy a BM II. főcsoportfőnökség valamennyi osztálya a maga szakterüle-

⁹ Az 1961. évi V. törvény pónalizálta az úgynevezett közveszélyes munkakerülést. A jogszabály 214. § (1) bekezdése szerint az a munkaképes korú személy, aki munkakerülő életmódot folytat, büntetendő. Az 1960. évi 14. tvr. egyes bűncselekmények kisebb jelentőségű eseteinek szabálysértéssé nyilvánításáról rendelkezik. 1. § (1) bekezdése szerint szabálysértés, „ha az eset összes körülményeire (különösen az elkövetés módjára és az elkövető személyi körülményeire) tekintettel a cselekmény kisebb jelentőségű”. A (2) bekezdés így szól: „Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés elkövetője egy naptól harminc napig terjedő elzárással sújtható, vagy egy naptól harminc napig terjedő közmunka teljesítésére kötelezhető, vagy vele szemben ezer forintig terjedő pénzbírság szabható ki.” A törvényerejű rendelet 1960. június 1-jén lépett hatályba, ezt megelőzően a kisebb jelentőségű cselekmény is büntettnek minősült.

tén e problémával erőteljesebben foglalkozzon, mind a nevelés, mind a megelőzés és a felderítés vonatkozásában.

IV.

1. Továbbra is fő feladatnak kell tekinteni az állomány előtt a párthatározatból adódó rendőri feladatok magyarázatát. Fel kell lépni mindennemű elhajlás és téves nézet ellen, a párthatározat egységes és helyes értelmezése érdekében.
2. Rendszeresen kapcsolatot kell tartani a párt-, a tanácsi és társadalmi szervezetekkel. Az e területen jelentkező elhajlásokat és torzításokat jelezni kell az illetékes pártszervek felé. Az állandó nevelő és differenciált intézkedések mellett határozottabb intézkedést kell eszközölni a kóborlás ellen, ami a bűncselekmények elősegítésének egyik tényezője, ugyanakkor a letelepítés, munkába állítás, a kulturális nevelés, a társadalom többi tagja közé való beilleszkedésük fő gátlója.
3. Az eddigiek során intézkedések történtek, hogy rendszeresen vándoréletert élő, bűnöző személyek gyűjtői engedélyeket és vándoripart ne kapjanak. A csavargásukat nagy mértékben elősegítő lovak tartásával kapcsolatban az Országos Társadalmi Bizottság javaslatot tesz kezdeményezésünkre a Minisztertanács felé oly irányban, hogy az országban a lótartást kössék engedélyhez. A kóborlást, csavargást szervező és vezető bűnöző személyekkel szemben – a törvény adta kereteken belül – a szükséges adminisztratív intézkedéseket továbbra is alkalmazni kell. Javaslatot kell tenni az Országos Társadalmi Bizottsághoz, hogy az államigazgatási és gazdasági szervek tegyék lehetővé a cigányasszonyok foglalkoztatását is bedolgozás vagy egyéb módon.
4. Erősíteni kell a megelőzést és felderítést szolgáló intézkedéseket a cigánybűnözők körében. Állandóan kutatni és tanulmányozni kell az általuk elkövetett bűncselekményeket elősegítő okokat és azok csökkentése érdekében a szükséges intézkedéseket ennek alapján meg kell tenni. Ugyanakkor szükséges az állomány speciális bűnügyi ismeretének fejlesztése is. Ennek érdekében a cigánylakosság között végzendő ügynöki munkáról ez évben, míg 1963 I. felében a cigánybűnözők módszereiről, szokásairól tanulmányt adunk ki.¹⁰
5. A kollégiumi anyag alapján tájékoztatást kell adni a megyei rendőr-főkapitányságoknak, hogy munkájuk e téren tovább javulhasson.

Budapest, 1962. szeptember 17.

Dr. Rudas György r. ezredes¹¹
csoportfőnök

¹⁰ 1961-ben és 1962-ben a *Rendőrségi Szemlében*, majd annak megszűnte után, 1963 januárjától a *Belügyi Szemlében* több tanulmány foglalkozott a cigányság helyzetével.

¹¹ 1962-ben BM. II/1. – 2. osztály (bűnügyi osztály), majd a BM Tanulmányi és Módszertani Osztály vezetője. 1974-ben *Büntetőeljárásjog* címmel szerkesztett tankönyvet (BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, Budapest).